

Robi Kroflič
MNOGOTEROST UČNIH OKOLIJ V
SODOBNEM VRTCU

**XXII. strokovno srečanje ravnateljic in
ravnateljev vrtcev: Otrok v učnem okolju 21.
stoletja**

17. in 18. oktober 2016
Grand hotel Bernardin, Portorož

»Koncept 'vzgojnega okolja kot tretjega vzgojitelja' se razvija ob tem, ko proučujemo vsak košček naše ustanove. Začenjamo se zavedati, da gre za mnogo kompleksnejši koncept kot le kateri koli nabor navodil za ustrezno opremo, materiale, oblikovanje igralnice, razstavljenih predmetov. Povezan je z našo podobo otroka; z našim razumevanjem podpore otrokovemu učenju (*scaffolding*); z našo rabo dokumentacije; in z našimi načini razmišljanja o organizaciji časa in odnosov med vsemi člani učne skupnosti.«

(Fyfe Brenda, 1994, Images from the United states: Using Ideas from the Reggio Emilia Experience with American Educators)

Vzgojiteljičino pedagoško delo se ne začne šele s prihodom v vzgojno skupno in neposredno komunikacijo z otroki, ampak takrat, ko pripravi prostor, namenjen otrokovi igri, dnevni rutini in bolj usmerjenim učnim dejavnostim.

Malo zgodovine...

- J. J. Rousseau je v delu *Emil ali o vzgoji* (1762) predvidel, da na otrokov razvoj vplivajo trije dejavniki: narava (dednost), ljudje (vzgoja) in stvari (učno okolje). Vzgojiteljeva naloga pa je, da skrbno nadzoruje otrokovo okolje in vzgojna prizadevanja uskladi z otrokovo naravo.
- *Biti gospodar nad vsem, kar obkroža otroka, postane prvi imperativ naravne vzgoje!* (Kroflič 1997, *Avtoriteta v vzgoji*)

- V vrtcu 70. let dvajsetega stoletja je bilo življenje otrok razdeljeno na čas proste igre in dnevnih rutin ter na čas učenja; posledično se je tudi pedagoško delo razdelilo na čas varovanja in nege in čas poučevanja
- Kasneje je nastopilo spoznanje, da se morajo prosta igra in druge dejavnosti vsaj malo povezati s temami učenja, ki so se še vedno odvijale v »ločenem času učenja«

- Danes poskušamo misliti celoto dejavnosti v vrtcu kot različne prostore učenja in vse moramo imeti v mislih, ko načrtujemo pedagoško delo
- Izvori takega razmišljanja so stari, saj o oblikovanju ustreznega okolja za vzgojo in učenje eksplicitno v delu Emil spregovori že Rousseau v 18. stoletju; v Reggio Emilia pa okolje vrtčevskega življenja pojmujejo kot tretjega vzgojitelja

Mnogoterost učnih okolij v vrtcu

- Vrtčevsko okolje, v katerem se otrok uči – pa naj bo preko vzgojiteljičinega posredovanja informacij, odnosov z vrstniki ali izkušenj, ki jih pridobi ob različnih dejavnostih – lahko razstavimo na različne dimenzije oziroma prostore:
  - fizični prostori
  - socialni prostori
  - simbolni prostori
  - domišljijiski prostori

- fizični prostori
  - igralnica, kotički, skupni prostori, igrišče, vrt
  - lokalno okolje (urbano in naravno)
  - kulturno-umetniške in druge zanimive institucije
- socialni prostori
  - vzgojiteljice, pomočnice in druge pomembne odrasle osebe
  - vrstniki
  - druge ključne osebe (umetniki itn.)
  - različna realna socialna okolja v lokalni skupnosti

- simbolni prostori
  - tesno povezani s socialnimi prostori
  - javna pravila in tiha osebna pričakovanja
  - moralne in konvencionalne norme ter uveljavljanje osebnih izbir (subjektivizacija)
- domišljijski prostori
  - prostori igre in umetniškega doživljanja in ustvarjanja

Domišljeno načrtovanje prepletanja mnogoterih učnih prostorov je imperativ kakovostne vrtčevske vzgoje!

Fizični prostor v vrtcu

Vrtec Vodmat
Projekt Oblikovanja vrtčevskega igrišča
Maketa igrišča

Fizični prostor izven vrtca

Metelkova – projekt Urbana umetnost
Učenje izven vrtčevskega okolja

Socialni prostor v vrtcu

Vrtec Vodmat
Projekt Evropska identiteta mnogoterih izbir
Bibarije – spodbujanje socialnih stikov

Ustvarjanje simbolnega prostora v vrtcu

Vrtec Vodmat – projekt Landart
„Ne dotikaj se narave...“

Domišljijski prostor v vrtcu

Vrtec Vodmat

Projekt Evropska identiteta mnogoterih izbir
Igranje socialnih vlog (Cirkus Evropa)

Načela kreiranja bogatih učnih okolij

- načelo zaupanja v otrokove zmožnosti
  - podoba bogatega otroka
- načelo spodbujanja avtoriziranega učenja
  - učenje, ki odgovarja na otrokova temeljna življenjska vprašanja po smislu bivanja in pomenu pojavov, ki ga obkrožajo v realnem ali domišljijemskem prostoru («zakaj v prostoru postane toplo, ko mamica ugasne luč?«)
- načelo spodbujanja eksperimentiranja in izkustvenega učenja
  - otrok se najbolj osebno poglobljeno uči s pomočjo udeležnosti v različnih odnosih in dejavnostih

- načelo raznolikosti
  - vednost se razvija v (fizično, socialno, simbolno in domišljijsko) raznolikem okolju mnogo bolje kot v homogenem okolju
- načelo inkluzivnosti
  - raznolikost učnega okolja zaznamujeta vrednoti vključenosti vseh otrok v kakovostno učno okolje, ne glede na spol, raso, vero, kulturno pripadnost, intelektualne zmožnosti; in demokratičnosti kot zagotavljanja možnosti, da se slišijo in upoštevajo vsi glasovi otrok
- načelo demokratičnosti
  - ...in demokratičnosti kot zagotavljanja možnosti, da se slišijo in upoštevajo vsi glasovi otrok
- načelo odzivanja na otrokove pobude-participacija
  - pravica do bogatega učnega okolja v duhu *Konvencije o otrokovih pravicah* vzpostavlja ravnotežje med zaščito otroka pred možnimi nevarnostmi in zlorabami in njegovo pravico do participacije

- načelo subjektifikacije preko otrokovega odzivanja na izzive v okolici in reševanja realnih problemov
  - vzgoja ni priprava na vključevanje otroka v družbeno okolje enkrat v prihodnosti, ampak zagotavljanje možnosti, da se že v zgodnjem otroštvu naslavlja kot subjekt, ki zmore sodelovati, prispevati k doseganju skupnih ciljev
- načelo partnerstva pri oblikovanju učnih okolij
  - vrtec ne sme biti prostor, ločen od vsakodnevnega družbenega in naravnega okolja, ampak mora prostor učenja razširiti na institucije v lokalnem okolju, ki zagotavljajo avtentično učenje (npr. botanični vrt, kmetija, muzej, gledališče, umetniška razstava itn.)

Značilnosti posameznih dimenzij učnega okolja

- fizični prostori
  - obstajajo različni pristopi h kreiranju prostorov učenja, vsem pa je skupna ideja, da mora biti fizični prostor spodbuda za učenje (radovednosti otroka, možnosti preverjanja svojih idej in ustvarjanja novih rešitev, možnosti ustvarjanja različnih socialnih stikov in hkrati umika itn.)
  - pretirana regulacija, medikalizacija in zaščitništvo bistveno zožuje raznolikost fizičnega prostora kot prostora učenja

- socialni prostori
  - vsako učenje je odnosna dejavnost, zato so odnosi z bližnjimi osebami v različnih socialnih položajih (starš, vzgojiteljica, brat/sestra, prijatelj, partner v igri) ključni za kakovost učenja
  - pri tem ne smemo pozabiti, da vsi odnosi niso dobri: »prevlada je enako odnosna kot ljubezen« (*Manifest odnosne pedagogike*)
  - izogibati se moramo pretirane stereotipizacije socialnih vlog, saj otrok svojo kolektivno identiteto gradi s pomočjo opazovanja in vstopanja v različne socialne vloge

- simbolni prostori
  - so tesno povezani s socialnimi prostori, vključujejo pa institucionalna pravila in tiha osebna pričakovanja tako pomembnih odraslih kot vrstnikov
  - pravila in pričakovanja so povezana z različnimi vrstami zahtev in normativnih omejitev, pa tudi z možnostjo svobodnega odločanja
  - teorija socialnih domen izpostavi tri področja družbenih pričakovanj: moralne norme, konvencionalne norme in osebne izbire
  - uravnoteženje in ustrezno argumentiranje posamezne vrste družbenih pričakovanj omogoča preseganje večne dileme, koliko svobode pustiti otroku ter kje in kako postavljati meje

- domišljijski prostori

- prostori igre in umetniškega doživljanja ter ustvarjanja sproščajo otrokovo imaginacijo, to je kognitivno zmožnost, ki omogoča:

- povezovanje občutenja sedanjega trenutka s preteklimi dogodki v luči ciljev v prihodnosti oziroma predpostavljenih vrednot
- izstopanje iz območja trenutnih ego predstav, vživljanje v namišljene ali realne svetove drugih oseb, empatično sočutje z njihovo usodo, željo po pomoči in možnost za delovanje
- razumevanje pojavov in ustvarjanje konstrukcij smisla
- avto-terapevtsko soočanje z notranjimi strahovi in potlačenimi konflikti, ki ustvarjajo tesnobe

- domišljijske prostore otrok v veliki meri sooblikujemo odrasli z izbiro igrač, zgodb, ki jih pripovedujemo itn.

Pomen povezovanja različnih učnih prostorov

- Fizični in socialni prostor
  - Fizični prostor moramo oblikovati tako, da omogoča raznolike odnose dejavnosti
- Fizični, socialni in simbolni prostor
  - Povezave omogočajo situacijsko razumevanje pomena določenih družbenih norm, še posebej v domeni konvencionalnih pravil
- Fizični, socialni, simbolni in domišljijiski prostor
  - Povezave omogočajo, da otrok samostojno preverja pomene socialnih navad in družbenih pravil v varnem okolju domišljijiskih dejavnosti ter tako vzpostavlja avtorizirano učenje

Poseben pomen domišljajske igre

- Spodbujanje otroške igre in vstopanje odraslega v domišljajsko igro otroka je izjemna pedagoška priložnost (Edminston).
- Pri tem moramo biti pozorni na to, da avtorji domišljajske zgodbe ali socio-dramske igre ustvarjajo podobe fiktivnih junakov, ki omogočajo razmišljanje o možnostih delovanja v svetu (Bahtin).
- Ustvarjene podobe zahtevajo estetski odziv, ki je sestavljen iz projekcije (identifikacije) in kontemplacije (razmišljanja o pomenu in vrednosti podobe).

Odnosnost v socialnem in/ali domišljijemskem prostoru

- Kot oseba sem naslovljen od drugega (realne ali domišljijske osebe). Estetska dimenzija tega odnosa je v občutljivosti za pomen poziva, etična pa v pripravljenosti na odgovor, ki smiselno odgovarja poziv. Moje dejanje je etično, ko zavestno odgovorim drugemu. Ironija je v tem, da otroci to naredijo lažje kot odrasli (Edmiston).

- Namesto, da bi etično zavest razumeli kot zmožnost razumeti, kaj je dobro, pomeni biti etičen narediti najboljše v dani situaciji, medtem ko odgovarjam na poziv drugega, ki me naslavlja (Bahtin) in s tem subjektivira (Levinas). In več ko imam priložnosti za raznolike odzive, bogatejša in bolj odprta bo moja identiteta (Ricoeur).
- Najbližja pot do sebe je preko drugega (Ricoeur), omogočanje prostora in časa za odnose pa je ena temeljnih pedagoških nalog.

Nekaj primerov razpiranja domišljjskega prostora kot prostora učenja

- Brian Edmiston – igra odraslega z otrokom
  - Ljudje ustvarjamo kulturo s pomočjo igre, ki jo jemljemo resno.
  - Ko se igramo, namenoma ustvarjamo možna sebstva in možnosti, da se identificiramo z drugimi. Nasprotno pa se v vsakodnevnem življenju sebstva in identitete ustvarjajo v obliki družbenih vlog, tudi če nismo njihovi avtorji.
  - Ko se prepletejo vsakodnevni in domišljijiski prostori („dramatizacija“), nastane optimalen prostor avtoriziranega učenja, saj v domišljiji posameznik preverja možne pomene in razplete dogodkov iz kulturne oziroma osebne zgodovine.
  - Karnevaleskno vzdušje v igri omogoča ustvariti bogat, heterogen prostor, ki obsega ambivalentno mešanico reda in nereda, ugodja in bolečine, strahu in upanja, veselja in stiske, svobode in omejitev.

- Vivian Gussin Paley – dramatizacija otrokove zgodbe kot osrednje orodje mišljenja
  - Preplet domišljjskega in socialnega prostora (O dečku, ki je želel biti helikopter)
  - Preplet domišljjskega in simbolnega prostora (Ne smeš reči, da se ne smem igrati)
- Kroflič – umetniško ustvarjanje v avtentičnih učnih okoljih (vrtca, parka, galerije, ulice)
  - Ideja umetnosti kot induktivne vzgojne prakse in igrive rabe umetniških jezikov v procesih učenja

Tri kače

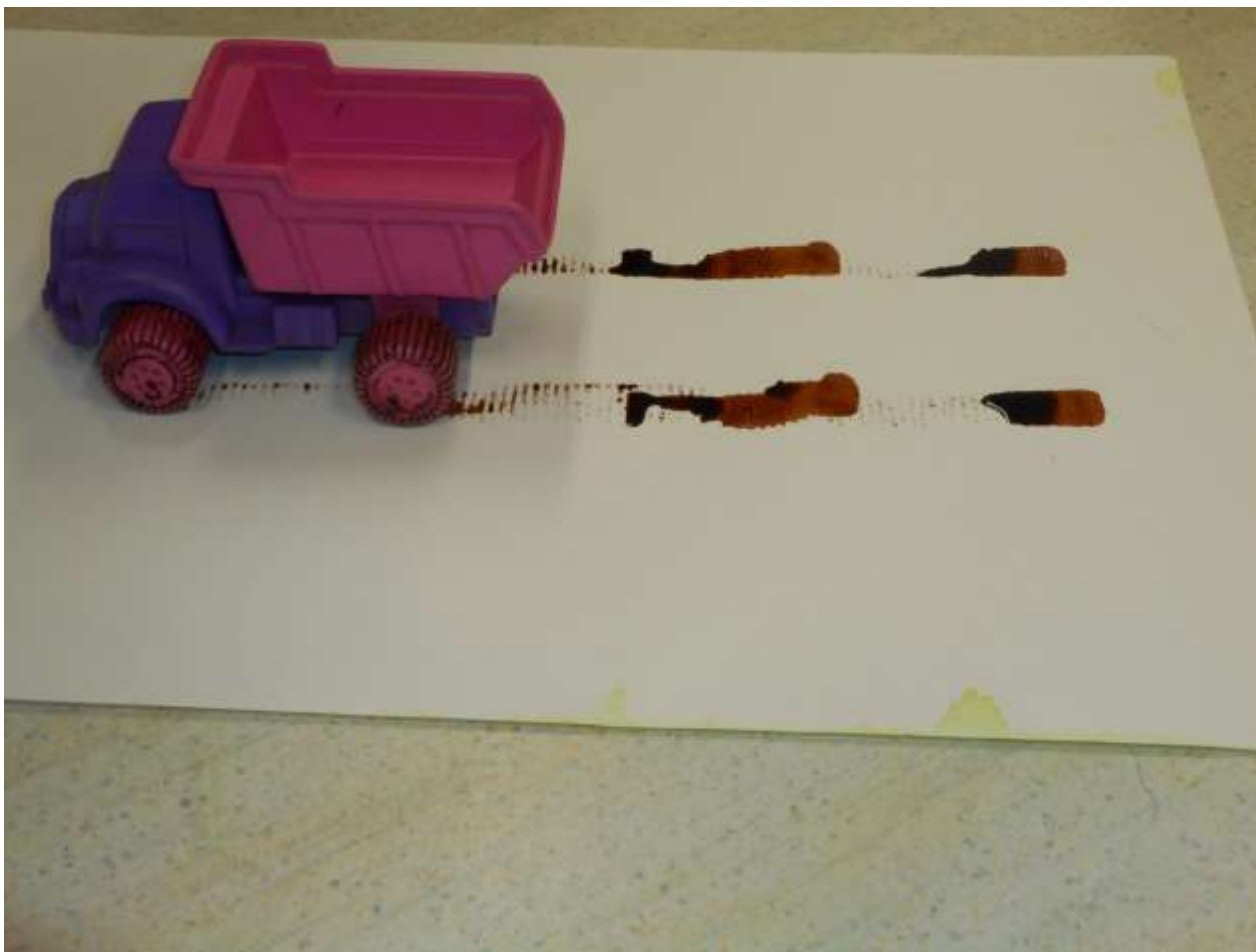
Vrtec Vodmat, vzgojiteljica Jana Pevec (drugo starostno obdobje)

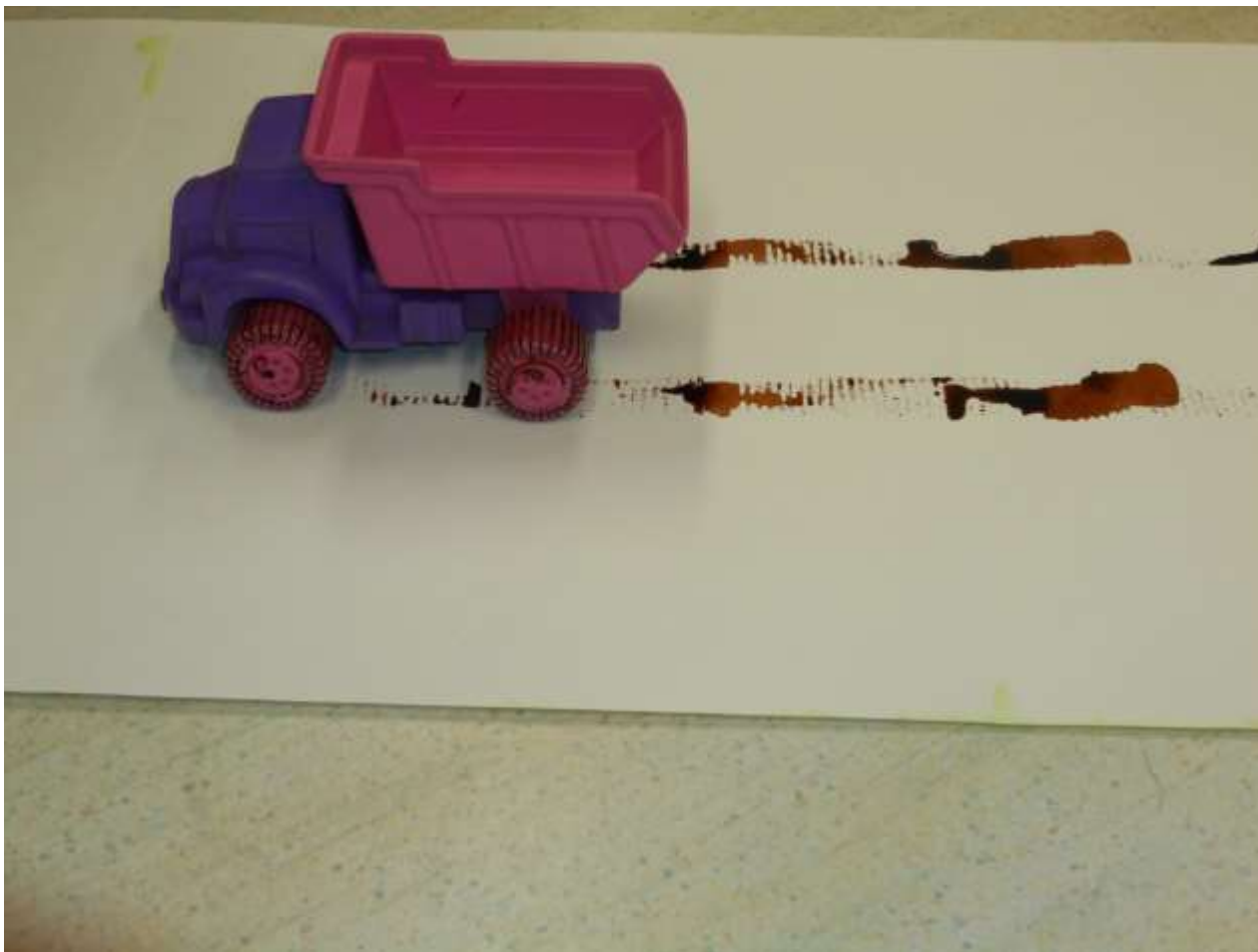
NA CESTI SE HITRO PELJE TOVORNJAK.

STRIC V TOVORNJAKU PRED SEBOJ ZAGLEDA NEVARNOST IN
ZAČNE MOČNO BREMZATI.

ČRTE NA CESTI SO BILE VEDNO DALJŠE IN DALJŠE.

TOVORNJAK SE NI MOGEL ZAUSTAVITI, KER JE IMEL ZELO STARE IN SLABE GUME.

STRIČEK JE Z VSO SVOJO MOČJO SKAKAL PO BREMZI, A JE TOVORNJAK ŠE KAR PELJAL.

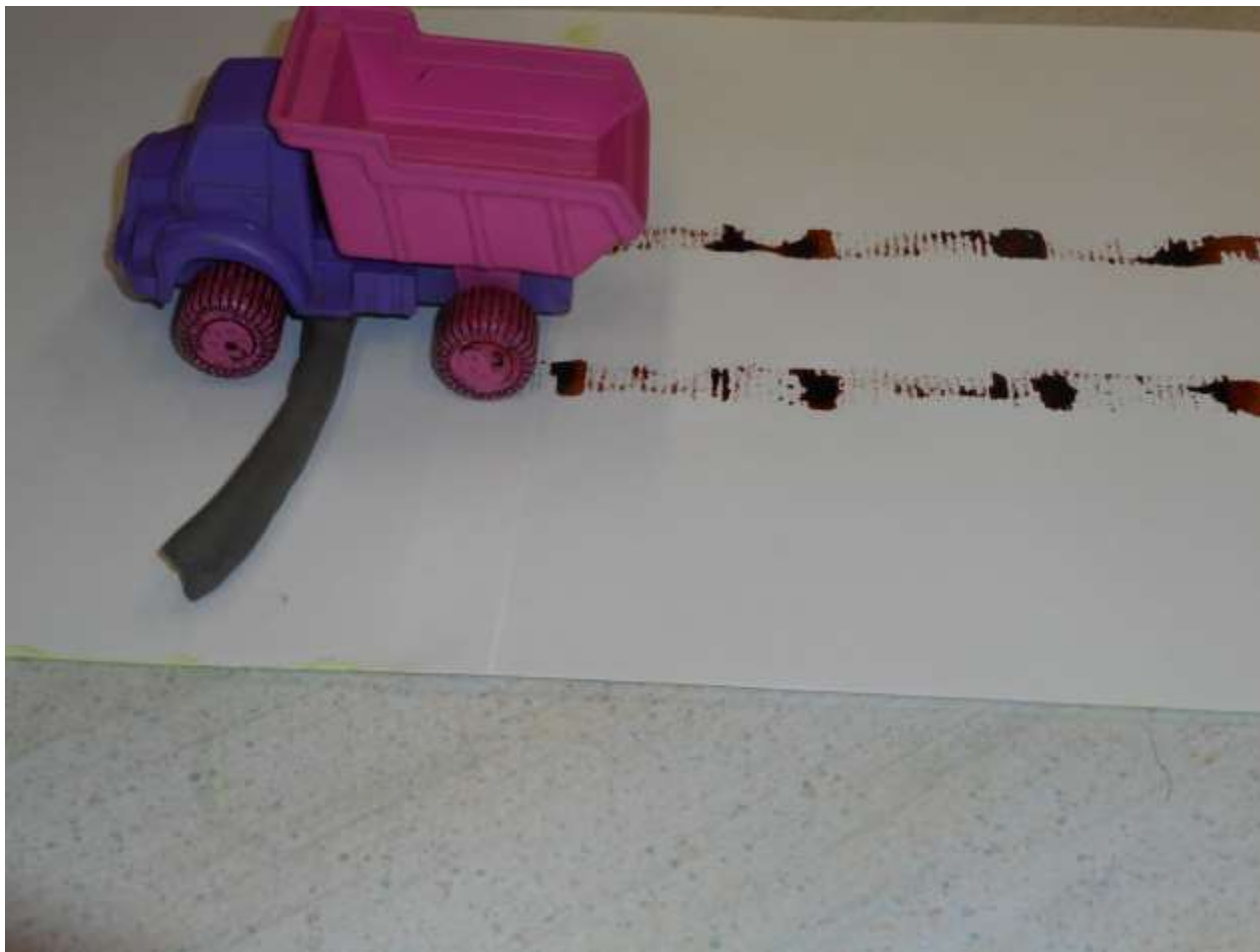
IN PELJAL.

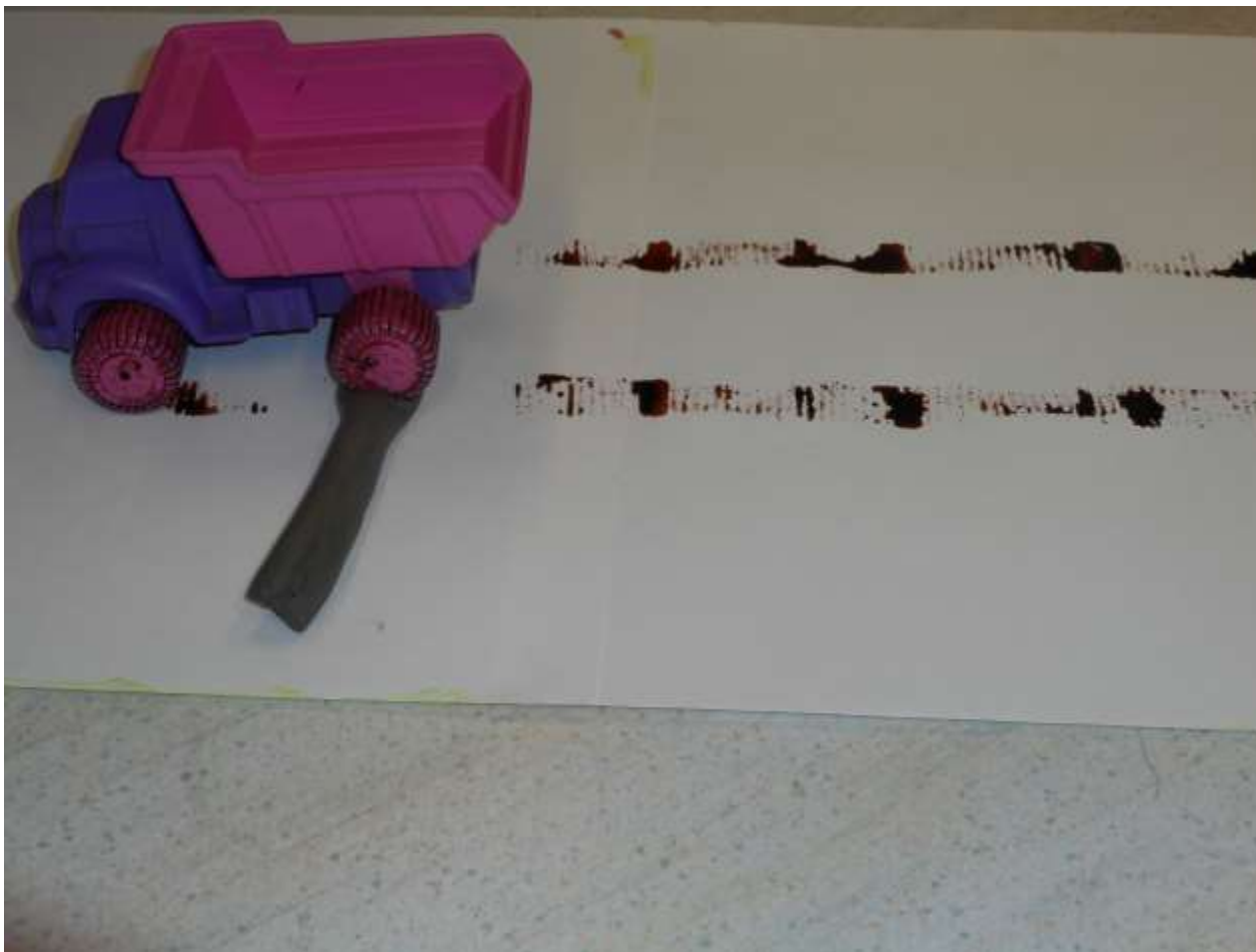
IN PELJAL.

IN ZAPELJAL ČEZ DOLGO KAČO. NAJPREJ S PRVIMI GUMAMI...

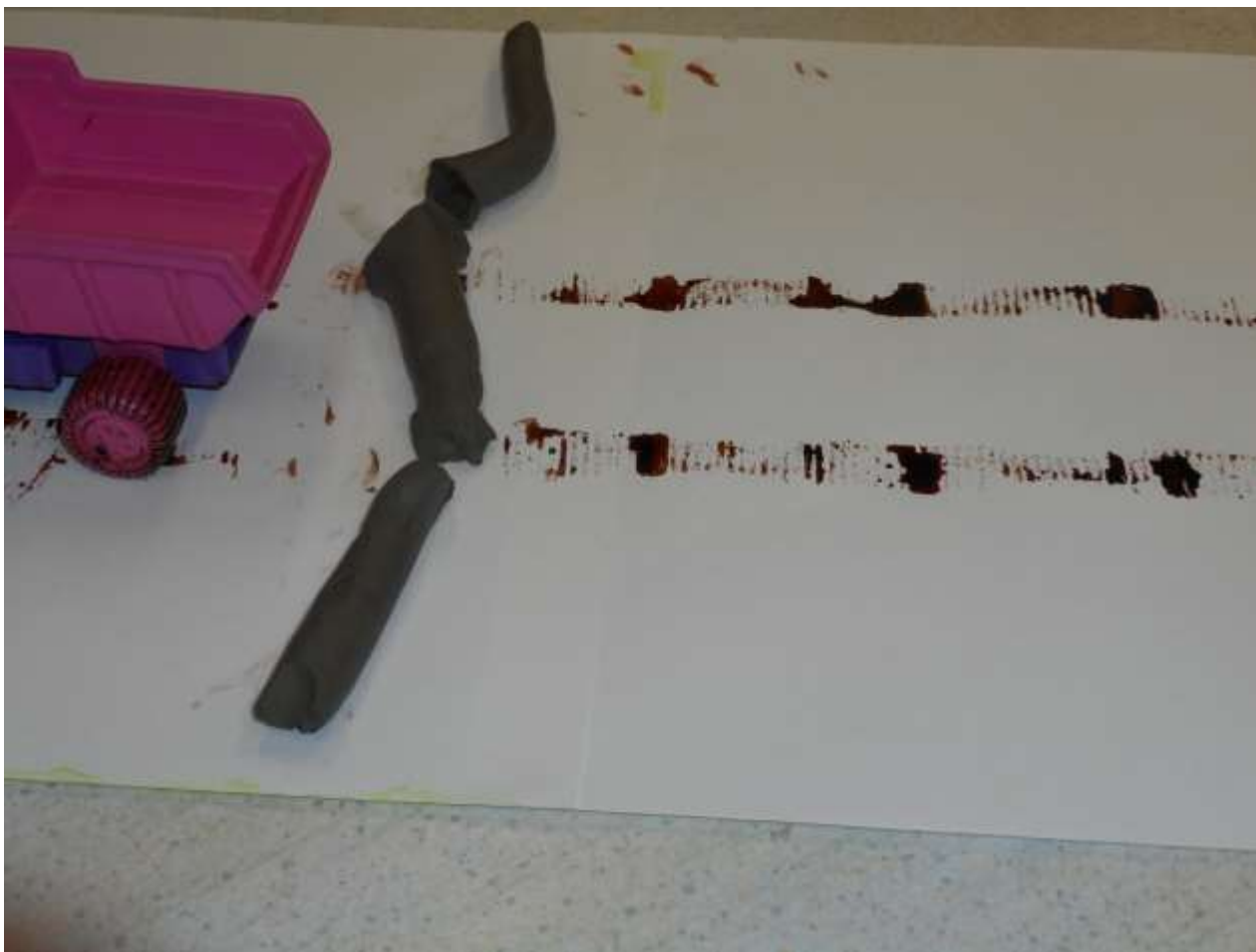
PRVE GUME SO ŽE POVOZILE KAČO. TO JO JE GOTOVO ZELO BOLELO.

POTEM PA ŠE Z ZADNJIMI GUMAMI.

GUME SO KAČO PREREZALE.

PO TEM SO IZ DOLGE KAČE NASTALE KAR TRI MANJŠE KAČE.

HITRO SO SE DOGOVORILE, DA BODO POSTALE KORISTNE
MALE KAČICE.

TAKO SO LEZLE IN LEZLE...

IN LEZLE. NA CESTI JE NASTAL PREHOD ZA PEŠCE – ČRTE.

TOVORNJAK SPET PRIPELJE PO CESTI IN VOZNIK ŽE OD DALEČ
OPAZI PREHOD ZA PEŠČE.

PRED PREHODOM SE USTAVI.

ŠE, SREČA. ŽE JE NA CESTO STOPIL DEDEK IN PREČKAL CESTO.

PRESTOPIL JE PRVO KAČO...

IN DRUGO KAČO...

LE ŠE ENO PRESTOPI, PA BO NA DRUGI STRANI.

DEDEK JE PRESTOPIL ŠE ZADNJO KAČO.

JUHUUU, PRIŠEL SEM VARNO ČEZ CESTO. 3X HURA ZA 3 KAČE.